

Jegyzetek egy nyelvstratégiai anyaghoz

Bevezető

A Magyar Nyelv Napja fontos lépés abba az irányba, hogy minden magyarok által lakott régióban kellő hangsúlyt kapjon és méltó helyet foglaljon el nyelvünk és kultúránk. De ez csak akkor következhet be, ha ezt az ünnepet sikerül elegendő tartalommal, kellő súlyú rendezvényekkel, mozgalomszerű eseményekkel, reklám és látványelemmel megtölteni, határokon innen és túl. Nem titok, hogy a magyar nyelv számára – különösen a szélső régiókban – szükség van a legjobb értelemben vett reklámelemekre. (Nemcsak a jó bornak, az anyanyelvnek is kell a cégér!)

Jegyzetek a helyzetképekhez

Amint a szerzők is elemzik, a magyar nyelv térvesztését a Kárpát-medencében több folyamat is motiválta. Az elmúlt 90 esztendő alatt a trianoni utódállamokban a magyarság-ellenesség egy – már-már egyeztetett – kisantanti magyarföbiában, pszichózisban szinte azonos forgatókönyv alapján terveződik és szerveződik. (Ez olyannyira így van, hogy ami itt lezajlik, /egy kis túlzással/ már-már büntetőjogi kategória: „előre, megfontol szándékkal, különös kegyetlenséggel bünszövegetben elkövetett nyelvrombolás”.)

Ennek hátterében – a megbélyegző praktikák mögött, ennek hatására is – zajlik a mesterséges és természetes nyelvvesztés, nyelvcsere, asszimiláció, a kiterjedt „anyanyelvi oktatássérült” és „anyanyelvi írástudatlan” magyar réteg kialakulása és jelentős számbeli növekedése.

Külön kell szólni a *nyelvhasználati reflexek* sérüléséről. Arról az igényről, hogy a kisebbségben élő anyanyelvét minden lehetséges helyzetben használja. A nyelvhasználat a többségi nyilvánosságban olyan mértékben automatizálódik, hogy a kisebbséghez tartozó egyén a nagy társadalmi forgalmú szókészletet automatikusan, ellenőrzés nélkül veszi át és építi be anyanyelvébe. E sérüléseknek legjellegzetesebb tünetei: a többségi médiafogyasztás, a többségi elektronikus nyelvezethasználat (maroktelefon, számítógép nyelve), anyanyelvi igénytelenség, a nyelvi kontroll felszámolódása, a nyelvhasználati kontroll-reflexek és tevékenységek sérülése.

Igen nagy gondot jelent, hogy az átmeneti és szélső területeken gyengül az egyértelmű etnikai különállás, a világos nyelvi közösségként való elhatárolódás. A „vegytiszta identitás” elmosódása, az etnikai határok összeolvadása majd fokozott felszámolódása átírja a berögzült évszázados erdélyi magyar etnikai sztenderdeket, értékrendeket, a családi, közösségi, társadalmi beszédmódot is. Ez a szemléletváltás egyre inkább kodifikálja az elfogadó, engedékeny „*asszimiláns diskurzust*” is. A társas életbe is egyre inkább beépül az etnizálást – a többségtől eltérő, arról *leválasztó*, a másfajta etnikai tartalmakkal való megnyilvánulást (= mint magyarkodást) – tiltó, ellenőrző felügyelet alatt tartó *etnikai kognitív kontrol*. Még súlyosabb változata a csoportba és egyénbe a saját értékvédelme ellen beépülő *etnikai önkontrol*. Jól mutatja ezt a kárpát-medencei magyarság körében a nagyarányú vegyes házassági térnyerés, de a nyugat-európai, amerikai migrációs magyarság régóta zajló „házassági asszimilációja” is. Valamennyi helyen lebénult kommunikációs területek alakulnak ki, *tematiltások* állnak be, *etnikai tabuk*, amelyek nem szerepelhetnek a családi-közösségi tematizálások, mindennapi beszélgetések étlapján („erről nem beszélhetünk”, „nem szidhatjuk őket”).

Az utódállamokban zajló „nyelvsérelmi politizálás” a „tömegekben” is meghozza gyümölcsét. A kemény identitású magyar réteg demonstratív jogvédelmében ez a kiállás pozitív tartalmú, mert a jogokért való harc egy vitathatatlan és feladhatatlan elvi kérdés. De hatása a vegyes identitású rétegek fele már nem egyértelműen pozitív. Az asszimiláns attitűdök legszembetűnőbb jele az *immunizációs gyakorlatok* sérülése, a *csoportvédelmi reflexek* feladása, a fentebb említett

etnikai jellegű humorizálás, a vicces „románózás”, „szlovákozás” elmaradása, és az elfogadó, megértő, „behódoló megnyilvánulások” felerősödése („nem kell annyit magyarkodni”, „nincs értelme, hogy magyarul tanuljon”, „Végül is Romániában, Szlovákiában élünk!” stb.)

A szélső magyar csoportokat folyamatosan éri nyelvi sérelem és sértés. A nyelvromlást, a kisebbségi nyelv térvészését a partikularitás elértéktelenedése, fölöslegessége, a másság szégyene, a többségi nyelv és értékrend nagyfokú kis- és nagytársadalmi térnyerése motiválja. Az alacsony szintű etnikai önértékelés, önbecsülés, a másság haszna, méltóságának sérülése természetes módon vonja maga után az „első nyelv”, az „otthoni nyelv” funkcióinak leértékelését is. Ugyanakkor az anyanyelv átörökítésének igénye is jelentősen sérült. A közösségen belüli anyanyelv átadás, a nyelvi reprodukció is ennek az önleértékelésnek a függvénye.

Van még itt egy súlyos nyelvi kérdés, amiről ismereteim szerint nem igen beszéltek a nyelvészek. A 21. századra a szétszakított magyarság megérte azt a nyelvtörténeti tragédiát is, hogy a nyelvi szétfejlődések következtében már nem maradt egységes és mindenütt érthető a magyar nyelv. A leszakított régiók többségi vagy hivatalos nyelveinek a hatására olyan *asszimilációs nyelvváltozatok* alakultak ki, amelyek a beépült többségi jövevényszavak és szó szerkezetek hatására már érthetetlenek a távolabbi magyar régiók számára.

Közösségi és nyelvi kapcsolatépítés

A nyelvi-etnikai önértékelés felemeléséhez pozitív magyarságképre, Magyarország-képre, személyes és *felemelő anyaország élményre* is szükség van. Ezt jól szolgálja a kölcsönös kapcsolatépítés, a kialakulóban levő, államilag támogatott cserediák program, de ennek erősíteni kell szórvány vonatkozásait. Akár külön programként is meghirdethető, hogy minden szórványmagyar gyermek jusson el Magyarországra! Ez lenne az identitás-erősítés igazi sikere.

A tömb és szórvány kapcsolatában is jelentős önismereti tett az anyaország és határon túli közösségek testvérkapcsolatainak kialakulása. Még élnek ugyan ezek a kapcsolatok, de szórvány-, töredék magyar vonatkozásában meglehetősen formálissá váltak. Ezt egészíti ki az Apáczai Alapítvány „határtalanul” nevű határon túli diákkirándulási. Vigyázni kell azonban az átláthatóságra és arra, hogy a programból eltűnjenek a formalizmusok, az anyaország-, vendéglátás-biznisz, a potya- és ingyenuztazás jellegű alkotóelemek és kölcsönös ismereti, önismereti és reális anyanyelv-felértékelő feladatokat lássanak el.

Az utóbbi két év igen jelentős kapcsolatépítő tette volt Erdélyben a Hargita és Kovászna megye „összetartozunk” testvérkapcsolati projektje. A két székely megye testvérévé fogadta, hivatalos megyei önkormányzati szintre emelte a Fehér, Hunyad, illetve Temes és Beszterce megyékkel kialakított tömb–szórvány testvérkapcsolatát. E mozgalom jelentőségét nem lehet kellően dicsérni.

„Nettmagyarság”

Az tapasztaljuk, hogy anyanyelv presztízse a vegyes és átmeneti területek mellett a halmozottan hátrányos nyelvi régiókban élő magyar *gyermektársadalomban* van a legmélyebben. Azok között elsősorban, ahol és akik között nincs mód a közös anyanyelvi kultúrájú kortársközösségek, csoportok, galerik kialakulására. Ugyanakkor figyelmet és alaposabb kutatást az is megérdemel, hogy (a sziget- és átmeneti területeken is) mi vezetett el a felgyorsuló *időskori nyelvromláshoz*, a nyelvi önkontroll sérüléséhez, a *nyelvi kényelem* kialakulásának állapotához. Joggal feltételezhetjük, hogy a mai fiatalság egy jelentős – magyar kábelmédiákon és a magyar netkultúrán, magyar közösségi oldalakon szocializálódott – rétegének jobb a magyar nyelvi kompetenciája, mint idős nagyszüleiknek, szüleiknek. Az idősödő rétegnél megjelentek a nyelvi megfáradás jelei, és rájuk egyre nagyobb hatással van a többségi nyelv hosszú ideje tartó begyakorlása, a többségi fogalomkészletek agresszivitása.

Nagyon fontos számolnunk azzal is, hogy a *virtuális magyar közösségek* kialakulása jelentős nyelvi tereket hoz létre, amiről a továbbiakban komolyan beszélni és tervezni kell. A *nettmagyarság*

a világhálón keresztül ma már teljesen átszövi a világot, és jelentőségéről – szórvány szempontból is különösen – nagy elismeréssel kell szólni az ismeretszerzés, de a kapcsolatépítés, az ismerkedés, a párválasztás folyamataiban is. A magyar nyelv kompetencia szintjének és a nyelvi közösségek felerősödésének fontos eszközei lettek e magyar társasági oldalak. A magyar közösségi élmények hiányát sok esetben pótolja, segíti a párkapcsolatokat, de jó és rossz értelemben meg is változtatja az *élő* társasági-találkozási szokásokat. Több olyan szórványmagyar fiatal ismerek, akik a reális térben nem tudtak anyanyelvi kapcsolatokat kialakítani, de a virtuális, személytelen térben nem szégyellik identitásgátlásaikat, botlásaikat, nyelvi csonkaságukat, hibáikat.

Magyar nyelvi feladatok

A kisebbségi társadalmakban, a szélső régiókban a magyar nyelv presztízsemelése már régen nem elsősorban nyelvi kérdés, hanem a kisebbségi csoport teljes etnikai otthonérzetének, közérzetének, önértékelésének és önbizalmának kérdése. A felértékelődéshez a másságunk minden elemének fontos jelképes, használati-kommunikációs és gazdasági tartalmakat kell hordozniuk. De a többségi hatalomnak mindig és mindenütt megvan a maga, uralkodással járó – gyakran hatalom- és nyilvánosság bitorló – eszköztára arra, hogy központilag és mesterségesen gerjesztett sérelmekkel, sértésekkel és stigmákkal tüzdelje tele az alávetett nyelvet és kultúrát.

A tennivalóink többes cselekvési szintjéről kell beszélnünk. Minden cselekvési, nyelvvédelmi, státustervezési terv az anyanyelvi közösségépítéssel kezdődik és a kisebbségi társadalom egésze etnikai rehabilitálásának függvénye. Ez egyaránt tartalmaz eu-s kitekintésű, nagypolitikai, önkormányzati-érdekvédelmi, oktatási, művelődéstervezési, egyházi, közösségépítési, családvédelmi, civil szférát érintő és egyéb feladatokat. A magyar nyelvi feladatokat alapvetően négy nagy tennivaló-csoportba lehet osztani. Az anyaországi feladatokra, kormányzati kötelezettségekre; a Kárpát medencei utódállami és az emigrációs nyelvi feladatokra; valamint a nemzettesteket egymással összehangoló nyelvi tennivalókra.

Az eus-szinten a kisebbségi képviselőknek minden lehetséges eszközzel és következetesen kell tervet kidolgozni a veszélyeztetett etnikumok és nyelvek védelmére, eu-s felügyelet, szigorú monitoring alatt. Ezek igazából csak az eu-s nyelvvédelmi stratégiák nemzetközi garanciák megkövetelésével és betartásának felügyeletével valósíthatók meg, pl. a dél-tiroli felügyeleti mintára.

Minden magyarok által lakott trianoni utódállamban tovább kell folytatni a politikai, elsősorban parlamenti, kormányzati és önkormányzati küzdelmet a kisebbségi nyelvpolitika megvalósítására, a magyar érdekek képviseletére (iskolák, magyar köznyelv nyilvánossága, magyar nyelvű feliratok, helységnév- és hivatali táblák, közhivatali nyelvhasználat, teljes anyanyelvi oktatási lánc). Ehhez – ha eddig nem készült volna el, közös és alapjaiban egységes, minden utódállamban alapvetően használható követelmény (és követelés)rendszer, valamint cselekvési elv – tervet kell kidolgozni az adott együttműködési keretek, pl. a MÁÉRT és a KMKF keretében.

Oktatás

Az anyanyelvi oktatás a magyar nyelv felerősítésében is alapvető feladatot tölt be. Az anyanyelvi oktatás teljes tartalmában nyelvvédelem. A többségi iskolaválasztási szokások elterjedésével, hibás integrációs, immár asszimilációs végtermékként a trianoni utódállamokban is igen felerősödött az *anyanyelvi írástudatlanság*. Méltányolandó, hogy az oktatástervezés a kisebbségi magyarság minden területén egy jól megtervezett, begyakorolt cselekvési és támogatáspolitikai úton halad. Talán a kisebbségi oktatás területén állnak előttünk a legvilágosabban a tervek, feladatok. Erdély hátrányos régióinak vonatkozásában pl. majdnem teljes oktatási, szórványkollégiumi, regionális-kistérségi oktatási központkialakítási terveink vannak, és ennek irányába következetesen haladunk. Ez irányba halad a magyar támogatáspolitikai is.

Mellettük olyan oktatás- és nyelvfelértékelő mozgalmakat is fel lehetett erősíteni, mint a

EMNT, EMI által elkezdett „*Minden magyar gyermeket magyar iskolába*” vidékjáró kampánysorozat vagy az RMDSZ által beindított „*minden magyar gyermek számít*” kampánysorozat. A nyelvi felértékelés egyik érdekes kísérlete a kolozsvári fiatalok által kezdeményezett „*Igen, Tessék*” mozgalom. Ennek lényege, hogy ennek a kitűzőnek, táblácskának elhelyezését nyíltan vállalják olyan közintézmények, üzletek, cégek, ahol a románon kívül más, kisebbségi nyelvet is beszélnek a közalkalmazottak. Sajnos az átütő siker még várat magára, mert az állami vállalatok és a multik nem igazán kapcsolódtak be, csak néhány magáncég.

Média-nyelvfeladatok

A magyar nyelv szimbolikus értékének, a *nyelv térerejének* növelésében és az ehhez kapcsolható cselekvési tervekben kiemelkedő szerepe van az írott, sugárzott médiának és az internetes kultúrának. Az anyaországi nyelvi feladatok között kiemelkedő jelentőségű, sürgős nemzetstratégiai feladat, hogy, hogy a magyar közszolgálati médiumok minden magyarok által lakott területen vételezhetőek legyenek a Kárpát medencében, ennek környezetében és minden helyen, ahová kiterjeszhető. Másrészt minden régióknak kell legyen saját vagy közös anyanyelvű kommunikációs eszköztára: rádiója, televíziós csatornája, nyomtatott sajtója.

A tévéfüggő társadalom a szélső régiók asszimiláló magyarságának is jellemzője, és a cselekvési, nyelvtervezési stratégiáknak ezt is erőteljesen figyelembe kell venniük. Azt azonban látnunk kell, hogy az anyanyelvi médiafogyasztás *lehetősége* és az azzal való élés *gyakorlata* között hatalmas szakadék van. Ma az erdélyi magyarság több mint 90%-a rendelkezik a magyar médiumok jelentős részéhez való hozzáférés *elméleti* lehetőségével. Ennek ellenére a szélső területek magyarsága *többségi médiafüggő* maradt vagy lett. A magyar nyelv állapotát nagyban rontja a többségi médiumok agressziója. Ezek az itt élő népességünket mind az elektronikus, mind pedig az írott sajtótekintetében „*többségi médiafüggővé*” változtatták.

A határon túli területeken óriási jelentősége van a *magyar nyelvű rádiózásnak* is. Sajnos, itt helyrehozhatatlan magyar kormányzati mulasztások, hibák történtek. Az elmúlt 15 évben, kis- és nagy nyilvánosság előtt is többször elmondtam, hogy az egyetemes magyarságnak 20 éve nincs egyetlen – mindenütt vételezhető egységes – médiuma. Utoljára a Szabad Európa Rádió volt az. A Kossuth, Petőfi, Bartók már rég nem az, mert a középhullámú adásidő megcsonkítása (a Kossuth pl. este 9 órától szünetel), és az átjátszó adók megszüntetése lényegében használhatatlanná, vételezhetetlenné tette ezeket a Királyhágón túl. (Erre a panaszra nem válasz, hogy interneten elérhető, mert jelenleg a határon túli magyarság legnagyobb és legszélsőbb rétegei számára a középhullámon van az egyetlen vételezhető lehetőség.)

Ez a tény a 22 éves magyar kormányzásoknak és a magyar nyelvi missziójának egyik legnagyobb szégyene.

Alapos lobbytevékenységgel kell elérni azt is, hogy a hiányzó területeken a magyar közszolgálati csatornák kötelezően bekerüljenek a kisebbségi területek vezetékes szolgáltatóinak kábeltéves csomagkínálataiba. A sors különös ironiája, hogy a magyar csatornákért, kábelsomagokért gyakran a magyar tulajdonosú kábeltársaságokkal kell vívni a legkegyetlenebb csatákat, és viszonylag könnyebb csatázni a Kárpátokon kívüli érdekeltségekkel. A legutolsó látványos nyelvi „*médiasérelm*” (nevezhetem nyugodtan nyelvbántalmazásnak) pedig akkor érte a világmagyarságot, amikor a Duna2 Autónia csatornája „*World*”, „*Dunavörd*” lett. Mindez nem sokkal azután, hogy végre a magyar rádiózás – az „*emerregy*”, mr2, mr3 helyett – ismét visszakapta régi szép magyar neveit.)

A magyar nyelvnek súlyával, tekintélyével, újra teret kell foglalnia, be kell népesítenie, be kell „*laknia*” a Kárpát medencét. Ugyanakkor a magyar közszolgálati médiumoknak kötelezően magas fokú nyelvi mintát, kódot kell nyújtaniuk a magyarok által lakott összes területek irányába, a nagy hangsúly-romlások közepette a nyelvi egység fennmaradása érdekében. Ugyanakkor az is sürgős nyelvi feladat, hogy nyelvi igénytelenséget, pongyolaságot és a „*nyekegő-mekegő*” magyar

nyelvet ki kell tiltani (legalább) a magyar közszolgálati médiumokból. Különösen súlyos hiba, hogy e nyegegő, érthetetlen, értelmezhetetlen magyartalan magyar nyelv terjesztésének egyik legfertőzőbb melegágya a magyar szinkrongyártás.

Kisebbségi egyházak, nyelvhasználat és nyelvvédelem

Az egyházak egyik nagy belső nyelvi dilemmája a nyelv változásaihoz, a nyelvújításhoz való viszonyulása, mert meg kell keresnie az archaikus és modern nyelv közötti átmenet arányait is. Az egyháznak másrészt a helyi közösségben, a hitet gyakorlók és ezek környezetében is nyelvi mintaként és pozitív példaként kell szolgálnia.

A kisebbségi magyar egyházaknak kiemelt jelentőségük van az anyanyelv védelmében, megőrzésében és fejlesztésében. Az egyház a kisebbségi társadalom utolsó hajszalér hálózata, mely anyanyelven szakrális és nyelvi-kulturális értékeket szállít a legszélsőbb területekre. Ezt két kommunikációs szinten végzik és teljesíthetik ki. Az egyik a szakrális munkájuk, szolgálatuk természetes alkotórészeként, hisz a szélső nyelvi területeken anyanyelvi szolgálatuk önmagában véve is nyelvi misszió. Másrészt sok helyen közvetlenül is magyar oktatás- és iskolapótló munkát végeznek az anyanyelvi foglalkoztatások, hittan- és vallásórák keretében. Ezek az egyházak-lelkészek estenként (a „veszélyeztetett kistelepülések” program keretében) magyar kormányzati támogatásban részesülnek szakrális és nyelvi-identitásvédelmi szolgálatuk elvégzéséhez, és ezt a támogatást tovább kell bővíteni, tervezhetővé kell tenni. A teljesen magyar értelmiség nélkül maradt vagy „egyértelmiségű” településeken mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy utolsó magyar értelmiségként ott maradhasson vagy kitelepedhessen magyar lelkész (legjobb esetben magyar lelkészcsalád), pap, anyanyelvi funkciókat is ellátó szerzetes, szerzetesnő. Mindent kemény elvárásokkal kell előírni, szerződéses formában kell megvalósítani, és munkájukat ellenőrizni (Lásd a **Lámpás terv**)

Anyanyelv – államnyelv?

A kisebbségi egyházaknak másik égető kérdése az *anyanyelv és/vagy többségi, államnyelv* közötti helykeresése. Az asszimilációnak azon a fokán, ahol ma a kisebbségi magyarság jelentős része elhelyezkedik a Kárpát medence szélső régióiban és az emigrációban, egyre erőteljesebben számolni kell a hitgyakorlók és a hitéleti tevékenységek nyelvváltásával, az asszimilánsoknak, számukra is érthető nyelven történő szakrális kiszolgálásával. Az erdélyi magyar történelmi egyházak és kisegyházak közül a református, az unitárius, a magyar evangélikus, valamint az önállósult és a román egyháztestektől egyházszerkezettel levált magyar baptista és adventista egyházak hivatalos státútumában szerepel, hogy belső nyelve a magyar. Az Erdélyben, Bánságban és Partiumban élő római katolikusság anyanyelve is túlnyomó részben magyar, de az egyház az asszimilánsok, más nyelvű betelepültek, nyelvet cserélők kiszolgálását próbálja jól-rosszul követni. Sajnos gyakran a kisebbségben maradt őshonos magyarság kárára.

Az anyanyelv és a többségi nyelv használata, az asszimiláció valamilyen fokán élő hívek rétegei szinte mindenik egyházban egy átláthatatlan *nyelvi rendetlenség* prédájává is váltak. Ez többek között annak is tulajdonítható, hogy az erdélyi magyar történelmi egyházaknál semmilyen szabályozás, kanonizálás, sőt központi ajánlás nem történt a más nyelvek használatával kapcsolatosan. Itt sürgősen cselekedni kell, mert a nyelvi szabályszegések és rendetlenségek nagyon sok további problémát szülnek.

Több nyelvhasználati változat és fokozat van gyakorlatban. Az alsó szinten a göröcsös monolingvizmustól (a „semmi pénzért meg nem szólok románul”-tól), a „teljesen átállok a románra” gyakorlatnak már minden változata megjelent. Az asszimiláció azonban komoly nyelvi következményekkel jár az egyházi nyelvhasználatban is. Olyan határon túli olyan területeken, ahol két-három évtizeddel ezelőtt még elképzelhetetlen volt a magyaron kívüli más liturgiai, igehirdetési nyelv (erdélyi szigetfalvak, Kolozsvár, Marosvásárhely, a Csallóköz, Ipolyság), ma már alkalmi, olykor már szinte elmaradhatatlan gyakorlat, elvárás, olykor követelés tárgya lett a többségi nyelvű kiegészítő szolgálat, vagy épp a magyart kiszorító, megunó gyakorlat.

E kérdések körüljárásához elengedhetetlenül szükséges egy egyháziakból és nyelvészekből álló tanácskozás megszervezése. Itt körül kell járni minden lényeges kérdést. A tanácskozások rendjén három fontos területre kell kieleznünk ezt a találkozót.

- Van-e, miben áll és hogyan teljesíthető be az egyház nyelvi-etnikai önazonosság megőrző, nyelvvédő küldetése abban a nyelvi-etnikai térségben, ahol él, szolgál, azoknak, akik között él?
- Az egyházaknak tisztázniuk kell a szolgálat nyelvi tartalmait, *a többségi, a második és további nyelvek* szabályozását, változó üzeneteit, hívei etnikumváltása után és mássá lett híveik fele.
- Harmadrészt meg kell találniuk a szólás és szolgálat kiszélesedett útjait, módjait a nagyobb társadalmi környezet, a más hitek és nyelvek, a többség felé.

Egyházi küzdelem a névadás latinizálódása ellen

Kisebbségi egyházaink jelentős küzdelmet folytatnak a gyermeknévadás ellehetetlenülése, elmagyartalanodása, erőteljes latinizálódása ellen is. Kiadványokban népszerűsítik az „ajánlott személyneveket” és módot találnak arra, hogy a névadás „szappanoperásodását” bélyegezzék, akadályozzák. Az már más kérdés, hogy ezt milyen sikerrel végzik.

Anyanyelvi misszió a külmigrációban

Sajnos nyugat-európai és távolabbi újhullámú, alkalmi munkavállalás migrációs magyarságunk százezres lélekszámát semmilyen intézmény, szervezet, egyetlen egyház sem kísérelte meg regisztrálni. Elhanyagolódtak itt a rendkívül fontos magyar – egyházi, hitéleti-lelkigondozói – feladatok is. Az erdélyi magyar egyházak, utóbbi tíz évben kitelepedett híveik nyomába Dél- és Nyugat-Európába sem küldtek egyetlen hitéletet ápoló magyar anyanyelvű személyt sem. Ez a mulasztás minden valószínűség szerint a családi, erkölcsi, hitéleti romlásban, odakinn és idehaza is végzetes lehet. (Csak érdekességgként jegyzem meg, hogy ezzel szemben a Román Ortodox Egyháznak nem csak számtalan papja, temploma, de külön metropolitája van Olaszország, külön Spanyolország és Portugália, külön Nyugat-Európa és külön a Skandináv országokban munkavállaló román ortodox hívei részére.)

Rendezvény és eseménytervek

A kisebbségi önértékelés és nyelvi státus emelésének igen jelentős eseménye a „Magyar Napok” rendezvénysorozat. Köztük igazi átütő sikerként könyvelhető el a kolozsvári, a Hunyad megyei magyar napok sorozata. Igazi szenzációnak számít az alig 90 lelket számláló abrudbányai magyarság Magyar Nap főtéri rendezvénye. Épp abban a mőcvidéki városkában, ahol oly sok magyar vér folyt 1848 őszén, egy teljes napon át magyar zenét bömböl a főtéri hangerősítő, és románok, magyarok, cigányok együtt ülnek körül a borjúpörkölt asztalokat. Ezek az események épp az önazonosságukban legmélyebben sérült, frusztrált rétegeket szólítják meg, az utcán, széles társadalmi nyilvánosságban: az évszázada otthonokba zárt, megfélemlített magyar embereket. A rendezvények popularitása és jelentős köztéri felhozatala magasra emeli a sérült magyarság önértékelését, önbizalmát, a köztéri nyelvi nyilvánosságot, de épp az együtt ünneplésben a többség elfogadó képességét, toleranciáját is növeli.

El kellene kezdeni eu-s tartalmú díjazási, jutalmazási, népszerűsítési formákat olyan esetekre, amikor egy-egy település, önkormányzat, vállalat, cég, magánszemély különösen sokat tett, tesz a magyar nyelvért. Méltán érdemelné ezt ki pl. a partiumi Élesd város önkormányzata, mert a 16% magyarságarány ellenére is fenntartja a kétnyelvű feliratokat. Hasonló határozatot hozott Aranyosgyéres és Vajdahunyad román többségi tanácsa is.

A magyar nyelvörzés díját (később Sütő András Nyelvörző Díjat) évtizedek óta kiosztja az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége. Ezt tovább lehet fejleszteni, bővíteni akár nagy magyar szinten is.

Ki kell dolgozni a Magyar Nyelv Napja menetrendjét, munka és ünneptervét. Ide néhány jól célirányított figyelemfelhívó eseményre, központi „nyelvreklámozó” rendezvényre is szükség

lenne.

Minden lehetséges helyzetben meg kell jeleníteni a magyar nyelvet, el- és vissza kell helyezni a köztudatba, közforgalomba, pl. digitális nyelvezetbe, a használati utasítások fordításába, az elektronikai nyelvezetbe (maroktelefonok, számítógépek nyelvét magyarítani), és ezt népszerűsíteni.

A fakultatív magyar oktatás is a magyar nyelv terjesztésének, óvásának missziói eszköze.

Eredeti küldetése szintjére kell fejleszteni az – épp a szóránymagyarok közösségépítése, nyelvvédelme céljaira létrehozott – *Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületet*. Feladata legyen a lokális kapcsolattartás és minden régióra és településre kijutó közösségépítés, nyelvápolás.

Tovább kell fejleszteni a magyar nemzetrészek és települések testvérkapcsolati programjait. Az anyaország, tömb, szóránny kapcsolatláncolatai igen fontos feladatot látnak el az egymással való nevelés, egymás példájából való tanulás folyamatában.

A magyar nyelv presztízsét jelentős *referenciaértékű személyek*, érték- és kultúrahordozó intézmények, együttesek, színházak – szélső területeken való rendszeres jelenléte – itt végzett nyelvi szolgálata is emelheti.

Az anyanyelvi nevelés és az anyanyelv megőrzésének elsődleges intézménye a család. Ennek bölcsője pedig az anyanyelvi közösség. Amikor bármilyen nyelvi tervezést végzünk, a lokális anyanyelvi közösséget, a formális és informális csoportok életműködését, a nyelv és szóbeliség teljes élet és mozgásterét, a közösségi élmény gondozását, a kollektív emlékezet rehabilitálását is meg kell tervezni. Minden rehabilitációs program a nyelvi kompetenciaszint javításában mutatkozik meg a legszembetűnőbben. A rehabilitációt tehát a kisközösség, a család, az iskola és az egyház négyes pillérén kell tervezni.

A nyelvi-etnikai rehabilitációs missziói munka várható eredménye lehet az etnikai öndefiníció javunkra történő elmozdulása, a családban a beszélt vagy domináns nyelv mellett a magyar felértékelődése, a vegyes házasságban a kisebbségi etnicitás elfogadási, megtűrési szintjének emelkedése, a szülők közötti nyelvhasználat szerkezetének javulása, a javunkra történő iskolaválasztás, párválasztás, vallás- és egyházválasztás, gyermekek esetében a névválasztás.

Kolozsvár, 2012. március 9.

Fontosabb elektronikusan elérhető olvasnivaló

Anyanyelv, egyház, peremvilág (sorskérdések a nyelvhatáron) In Vetési László: ***Juhaimnak maradéka*** kötetben: www.korunk.org/konyvek/letoltkonyvek/vetesilaszlo.pdf

Magyar egyház, de milyen nyelven?

In Vetési László: ***Ne csüggedj el kicsiny sereg*** kötetben: <http://mek.oszk.hu/06700/06780/06780.pdf>

Vetési László: ***Kisebbségi egyházak és szóránny***. http://www.mtaki.hu/docs/tanulmányok_a_szorvanyrol/szorvany_vetesi_laszlo_kisebbségi_egyhazak_es_a_szorvany.pdf

A szóránnyban is pozitív jövőkép kell. A Sándor palotában elhangzott két előadás

www.diaszporaalapitvany.ro/ige hirdetesek-eloadasok/a-szorvanyban-is-pozitiv-jovokep-kell

www.diaszporaalapitvany.ro/ige hirdetesek-eloadasok/mit-cselekedjunk-hogy-megmaradjunk

VL: Anyanyelv a mélyben

www.hite lfolyo irat.hu/dl/pdf/20090304-86705.pdf

Szóránnystratégia, nemzetstratégia: www.hhrf.org/magyarkisebbség/0002/m000222.html